

חינוך לחיים

פרשת מסעי

"ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם" (ל"ג ב') כתב הרש"ר הירש: "ודאי יש משמעות לשינוי בסדר המילים. בעיני ה' היו אלה 'מוצאיהם למסעיהם', ואילו ישראל ראו בהם 'מסעיהם למוצאיהם'. המסע והחניה היו תמיד 'על פי ה'". כאשר ה' הורה להם לצאת ממקום החניה, הוא נתכוון שיישיגו מטרה, והנהגתו המחנכת של ה' תרה להם מקום חדש לחניה המסוגל להשגת אותה תכלית. כל המסע היה בו משום התקדמות, המסע היה תכלית המוצא, וכך היו כל 'מוצאיהם למסעיהם'. היפוכו של דבר בעיני העם. בכל מקום ששהו בו לא היו מרוצים. כשהגיעה השעה לצאת מן המקום, היתה להם היציאה לתכלית. אחת היא להם לאן יסעו, ובלבד שיצאו מן המקום ששהו בו עד כה. הם נסעו על מנת לצאת ממקומם, וכך היו כל 'מסעיהם למוצאיהם'."

מסע מבטא התקרבות למטרה מסוימת, כאשר המטרה היא במסע עצמו, או ביעד אליו מעונינים להגיע. לעומת זאת יציאה מבטאת התנתקות והתרחקות ממקום או ממצב מסוים בו כבר לא מעונינים להיות.

בדרך כלל קיימים שני המרכיבים כאחד. אדם שלא נח לו במקום או במצב מסוים, יוצא מאותו מקום או מצב מתוך מטרה להגיע למקום או מצב אחר. אלא שבזמן שבחלק מהמסעות המטרה העיקרית היא היציאה, כאשר המקום או המצב בו נמצאים אינו רצוי או לא טוב, העיקר לצאת ממנו, רק צריך לחפש לאן להגיע כדי לא להשאר היכן שנמצאים. בחלק מהמסעות המטרה העיקרית היא ההגעה ליעד הנבחר, כאשר אין כ"כ גריעותא במקום או במצב בו נמצאים, אלא שיש רצון או צורך להגיע למקום או מצב מסוים, שבכדי להגיע אליו יש להתנתק מהמקום או המצב הקודם.

כשהיציאה היא בעיקרה לשם יציאה, פעמים שהיציאה ללא כל יעד, רק כדי לצאת, אז היא נקראת בריחה (או טיול). פעמים שמכיון שהתעורר צורך ביציאה, בוחרים יעד חדש כמטרה להגיע אליה.

כמובן שבהרבה מהמסעות שתי המטרות שוות. המקום או המצב בו נמצאים אינו כ"כ גרוע, גם המקום או המצב אליו עוברים אינו כה נחשק, אלא שהתעורר רצון או צורך בשינוי ממקום למקום או ממצב למצב.

היציאה ממצרים לא היתה כדי לצאת ממצרים, למרות קושי השעבוד. "אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלוקים". המטרה היתה לבנות אותנו לעם ה', כשהדרך לזה היא בהליכתם במדבר ארבעים שנה, ובהגיעם לארץ ישראל עם קיום המצוות התלויות בה. "אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלוקים" (ויקרא כ"ה ל"ח).

המסעות עצמם היו חלק מהמטרה של בניית האומה. בכל מקום אליו הגיעו היתה מטרה של למידה נוספת שעליהם להשיג באותו מקום. לכן מצד התכנית האלוקית היו כל מוצאיהם מהמקומות בהם היו, רק לשם מסעיהם, לשם המטרה הבאה שעליהם להשיג. אלא שמצד העם כנראה שהיתה חסרה ההבנה הזו, ומצד היותם "כפויי טובה בני כפויי טובה" (עבודה זרה ה.), ראו חסרון בכל מקום בו היו, ובכל פעם שהורה להם ה' לעקור ממקומם למקום אחר, היתה עיקר מטרתם היציאה והעקירה מהמקום בו לא רצו להיות, ולא ההגעה למקום החדש. ההבדל מתבטא גם בהרגשה. כאשר עיקר המטרה היא היציאה, החוויה בכל המסע היא חוויה של בריחה והימנעות מהקושי, כך המסע עצמו הוא רק קושי והכבדה. אולם כאשר עיקר המטרה היא ההגעה ליעד החדש, המחשבות נתונות בריווח שיש בהשגת היעד, וכך כל קושי מתגמד.

החיים מלידה ועד שיבה הם מסע ארוך ומתמשך אל עבר היעד – המקום השמור לצדיקים בגן עדן ליהנות מזיו השכינה, דרך מילוי התפקיד בעולם הזה בשלימות. המסע מורכב מהרבה מסעות שבכל אחד אמור להבנות האדם בדרגה ובמעלה נוספת. המסע אל ההליכה, אל הדיבור, אל הגן, אל המכינה, אל כתר א', מכתה לכתה, ישיבה קטנה, ישיבה גדולה, כולל וכו', כל שלב הוא מסע להתקדמות והתעלות נוספת. בדרך כלל המעבר לשלב הבא הוא בעת מיצוי השלב הקודם, אולם המטרה העיקרית אינה היציאה מהשלב הקודם, אלא המסע אל כיבוש היעד הבא. אלא שלא תמיד קיימת ההבנה וההשקפה הברורה.

נערים רבים עולים כתר או עולים לישיבה רק כי לא טוב להם היכן שהם, או רק כי נמאס להם ומעונינים בשינוי. אם כתוצאה מכך הם בונים לעצמם יעד חדש כמטרה להתקדמות ניהא, כל קושי לא יעמוד בדרכם, כל קושי מתגמד כאשר הוא למען מטרה נחשקת. אולם אם מסתפקים בהגעה ליעד החדש רק לשם היציאה מהמקום הקודם, כל קושי הקיים בדרך"כ במקום ובמצב חדש יהיה מורגש היטב ויעכב מהתקדמות, כיון שאין מטרה שלמענה יהיה שווה להתאמץ. יציאה ובריחה אינה יכולה להיחשב כמטרה לעניין זה.

יציאה ל"בין הזמנים" שמטרתה רק "להשתחרר" מהעול והקושי שבלימודים, תגרום שה"בין הזמנים" יראה כמו בריחה ללא מטרה ותכלית, ללא שום הישגים וללא תחושת סיפוק והנאה. לעומת זאת אם נבין ונחדיר גם בילדינו ותלמידינו שמטרת בין הזמנים היא להגיע להישגים נוספים שאין או קשה להשיגם במהלך ה"זמן", כגון: מצוות כיבוד הורים, לימוד ותפילות מתוך רצון עצמי ולא מתוך הכרח או לחץ חברתי או הורי, ולהתמודדות עם נסיונות שונים. לסכם ולחזור על כל הנלמד ב"זמן" שחלף, ולאגור כחות ולהתכונן ל"זמן" או לשנה הבאה. הסיפוק וההנאה מכל הישג והתקדמות קטנה יהיה לאין ערוך, עד שגם אם יהיו קשיים הם יתגמדו למול ההנאה והסיפוק שבהשגת המטרה. בימים אלו של לקראת "בין הזמנים", וההכנה לשינויים שיתחוללו עם תחילת שנה"ל הבעל"ט, עלינו ההורים והמחנכים לדאוג שלא רק מבחינת האמת ומבחינתנו המטרה תהיה "מוצאיהם למסעיהם" – כדי לעלות שלב נוסף בחינוך ובהתקדמות, אלא גם לילדינו ותלמידינו יהיה המבט הנכון, לעבור את השינוי במטרה להתקדם ולהתעלות, ולא "מסעיהם למוצאיהם" – שהמטרה רק לא להיות עוד במקום אותו הם מסיימים. כך נבטיח את מירב הסיכויים לניצול ולמיצוי כל מה שניתן להתקדם ולהתעלות בכל שלב מחייהם.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com